

Pastor B. Speekenbrink:

‘Kerken moeten blijven’

Z'n 79 jaren ten spijt is pastor dr. B.W.M. Speekenbrink nog altijd actief in de zielzorg. Op twee plaatsen tegelijk zelfs. Op een moment dat anderen aan hun emeritaat beginnen te denken, deinsde de vitale zielenherder er zeventien jaar geleden niet voor terug er nog een tweede parochie bij te nemen. Levend bewijs van het bestaande priestertekort in de rooms-katholieke kerk. Een reëel probleem, maar niet om kerksluitingen mee te legitimeren.

‘Als vroeger een pastoor ouder werd, kreeg hij er een kapelaan bij. Tegenwoordig krijgt hij er een parochie bij’, lacht pastoor Speekenbrink zijn bekende lach. Zo hedendaags is het priestertekort echter ook niet meer om het ondertussen al een oud grapje te weten, maar daarom niet minder pijnlijk waar. Want het is intussen al zo'n zeventien jaar geleden dat Speekenbrink, sinds 1968 pastoor van de binnenstadparochie Sint-Cathrien, in 1985 belast werd met de waarneming van de Heilige Geestparochie in 's-Hertogenbosch-Oost. En hoewel deze kerk al jaren van het Rivierenplein is verdwenen – vervangen door een omgebouwd parochiezaaltje – is Speekenbrink er nog altijd waarnemend pastoor.

Anders dan de door hem nooit afgezworen priesterboord zou kunnen doen vermoeden geeft pastoor Speekenbrink er bij herhaling blijk van ook de tegenwoordige tijd te verstaan. De ingezonden stukken, die men van tijd tot tijd van zijn hand in het Brabants Dagblad tegenkomt getuigen daarvan. Dat pastor Speekenbrink ook anderszins zijn nek durft uit te steken bewees hij kort na zijn komst in 's-Hertogenbosch door voorop te lopen bij een demonstratie tegen de zogeheten ‘dikke deur’ in het nieuw provinciehuis, door velen gezien als het summum van spilzucht die dit toch al zo pretentieuze, torenhoge bouwwerk in die tijd heette te belichamen. Dat was dezelfde

Foto: Albert Schreurs

Speekenbrink die, gehoor gevend aan de roep om woonruimte, zijn pastorie aan de Kruisbroedershof – gebouwd in een tijd dat de parochie naast de pastoor nog drie kapelaans telde – openstelde voor anderen. Want: ‘Zo’n huis moet benut worden.’ Aanvankelijk door een aantal religieuzen, maar al spoedig door particulieren. ‘De kapelaankamers hadden elk een eigen douche. Indertijd, vooral ook door de toenmalige bisschop W. Mutsaers gezien als overbodige luxe, maar om de kamers te kunnen verhuren kwam dat goed van pas, evenals de eigen opgang die er was voor het huishoudelijk personeel’, door pastor Speekenbrink liefkozend ‘de gediensstigen’ genoemd. Na zijn verhuizing, vorig jaar maart, naar Park Eikenheuvel in Vught is de voormalige pastorie volledig verhuurd aan kamerbewoners.

Pragmatisch

De pastoor van de Sint-Cathrien deelde niet alleen zijn huis, maar ook zijn kerk toen de Johannes van Damascusgemeenschap een aantal jaren geleden in Tilburg dakloos was geworden. Naast de katholieke eredienst op zaterdag kent sindsdien dit toevalligerwijze door neo-Byzantijnse elementen gekenmerkte godshuis op zondag ook de ‘goddelijke liturgie’, zoals die wordt gevierd door de Damascusgemeenschap, een actieve groep van gemiddeld zo’n twintig rooms-katholieken die de Byzantijnse ritus zijn toegegaan. De Johannes van Damascusgemeenschap kon dankbaar profiteren van de inwendige restauratie die op het moment van de verhuizing aan de gang was, zodat deze over een eigen altaar kan beschikken, compleet met de traditionele iconostase, zoals de oosterse kerken die kennen. Ook zijn er concerten door Russische koren en solisten.

Pragmatisch betoonde pastor Speekenbrink zich eveneens toen op het Rivierenplein een projectontwikkelaar zich meldde, die belangstelling toonde voor de H. Geestkerk, amper dertig jaar oud, maar behalve veel te groot gebukt onder de onbetaalbare last van achterstallig onderhoud, met name van dak en vloer. Even pragmatisch wist de waarnemend pastoor de instandhouding van een kleine kerkruimte te bewerkstelligen, hoewel het bisdom daar met het oog op de gewenste samensmelting van de drie bestaande parochies van ’s-Hertogenbosch-Oost tot één pastorale eenheid niet van wilde weten. ‘Het parochiezaaltje achter de kerk hebben we uitgebreid met een apsis. We hebben dus geen nieuw kerkje gebouwd. Daar had het bisdom vrede mee, zodat we nu beschikken over een kerkruimte met 130 zitplaatsen, met wat stoelen erbij ook bij een wat drukker uitvaart groot genoeg.’ Dat Speekenbrink nog altijd ‘slechts’ waarnemend pastoor is ‘maakt noch voor mij, noch voor de parochie iets uit’. Belangrijker is dat, als de pastorale eenheid in ’s-Hertogenbosch-Oost er eens komt, ‘het kerkje kan blijven bestaan’.

Jongenskoor (1954) van de Cathrienparochie in de tuin van het fraterhuis aan de Papenhulst. (Stadsarchief, collectie Het Zuiden)

Missionarissen

‘Gelukkig gezond om nog een en ander te kunnen doen’, sluit pastor Speekenbrink de ogen niet voor de toekomst. Hij realiseert zich dat er ‘voor mij geen opvolger’ zal zijn als onverhoopt het moment komt dat ‘een en ander’ niet meer gaat. Ook daarom prijst hij zich gelukkig met de aanwezigheid van de Damascusgemeenschap in de Sint-Cathrien, die daarmee immers een functie kan blijven vervullen. Want hij is er, vanzelfsprekend, ‘erg voor’ dat kerken blijven bestaan. Sluiting van kerken betekent onherroepelijk verlies van mensen, hoe klein de parochiegemeenschap ook al mag zijn. Speekenbrink wijst er op, dat men de parochiegemeenschap ook niet mag afmeten aan het aantal kerkgangers, in de Sint-Cathrien geslonken tot nog maar een stuk of veertig per week. Uit het feit dat de mensen ook blijven komen voor doop, huwelijk of begrafenis blijkt ‘dat toch meer mensen zich interesseren voor het parochieleven, ook al komen ze niet elke week in de kerk’. Ook de wetenschap dat de oudere generatie uitsterft, brengt pastor Speekenbrink niet van zijn stuk. ‘Ook onder jongeren zal er altijd een groep te vormen zijn, die *het kerk zijn* daadwerkelijk wil beleven.’ Uit ervaring, zoals met een groepje jonge ouders, die eerder een kind hebben laten dopen, weet Speekenbrink dat er ook onder jongeren behoefte bestaat samen te komen, als het ware als een soort vriendenclub die samen godsdienst beleeft. ‘Het blijkt dat het deze ouders er niet alleen om te doen is hun kind te laten dopen, maar dat ze ook werkelijk geïnteresseerd zijn. Dan kun je alleen maar hopen dat ze meer gemotiveerd raken en dat daar dan weer parochieleven uit voort kan komen. Maar ik denk wel dat we weer van de grond af moeten beginnen.’

Iconostase in de Sint-Cathrien. Belangrijk in de liturgie van de Byzantijnse christenen. (Foto: Albert Schreurs)

Alleen al vanuit deze overtuiging is het voor pastoor Speekenbrink zonneklaar dat kerken moeten blijven bestaan, ook de ontvolkte binnenstadskerken. Het historisch belang van laatstgenoemde, kwetsbare kerken is nog een reden te meer om ze in stand te houden. Ondanks het probleem dat er haast geen priesters meer zijn om ze te bedienen. 'Zeker van oudere priesters kun je niet meer verwachten dat ze in het weekend nog drie of vier diensten doen. Maar dat wil niet zeggen dat je daarom kerken zou moeten sluiten. Ik zou graag zien dat priesters, voor zover ze er nog zijn, als een soort rondreizende missionarissen gaan fungeren om als zodanig – op gezette tijden – zoveel mogelijk kerken te bedienen.'

Nooit meer

Het zijn ook niet altijd financiële motieven die het bisdom tot sluiting van kerken dwingen, durft pastor Speekenbrink best hardop te zeggen. Ook de directe nabijheid van een andere kerk kan daarbij een rol spelen, zoals bij de sluiting van de Sint-Jacobskerk begin van dit jaar het

geval is geweest. Maar hoe dichtbij de Sint-Jan ook mag zijn, naar de mening van dr. Speekenbrink kan dit 'geen grond zijn om een kerk aan de eredienst te onttrekken'. De reden is duidelijk: 'In zo'n geval valt de gemeenschap, die er nog is uit elkaar. En de Sint-Jacob had nog een bepaalde gemeenschap.'

'Als ik wegga zal ook ten aanzien van de Sint-Cathrien de vraag naar haar toekomst wel komen. Ik hoop dat het bestaan van de Johannes van Damascusgemeenschap een reden mag zijn om de kerk als zodanig te behouden.' Want hoe gewenst misschien ook, ten aanzien van mogelijke andere bestemmingen acht Speekenbrink de grootste mogelijke voorzichtigheid geboden. Hij gruwelt immers van het lot dat de vroegere Redemptoristenkerk in de Sint Josephstraat is overkomen. Hoe men er ook over mag denken een kerkgebouw tot partycentrum te transformeren, in de ogen van Speekenbrink geeft het zeker geen pas dat men met name altaar en preekstoel heeft laten staan 'en nu voor zulke profane doeleinden gebruikt. Op de altaartafel wordt maar van alles gelegd en de preekstoel staat bij wijze van spreken open voor de eerste de beste conferencier. Dat gaat me aan mijn hart. Hoewel het hier om een kloosterkerk gaat, denk ik dat het bisdom zo iets nooit meer laat passeren.'